

Επανάληψη για εξετάσεις 2024-25: Λογοτεχνία

Περιεχόμενο

Κείμενο 1: Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης: Το μοιρολόγι της φώκιας (σελ. 68)	3
Κείμενο 2: Κωνσταντίνος Θεοτόκης, Η τιμή και το χρήμα [«Ανάθεμα τα τάλαρα»] (σελ. 147)	6
Κείμενο 3: Κώστας Γ. Καρυωτάκης, «Στο άγαλμα της Ελευθερίας που φωτίζει τον κόσμο» (σελ. 180)	8
Κείμενο 4: Θοδόσης Πιερίδης, Κυπριακή Συμφωνία (Κυπριακή Λογοτεχνία, σελ. 51)	9
Κείμενο 5: Στράτης Μυριβήλης, Η ζωή εν τάφω [«Η μυστική παπαρούνα»] (σελ. 271)	11
Κείμενο 6: Νίκος Εγγονόπουλος, «Νέα περί του θανάτου...» (σελ. 244)	13
Κείμενο 7: Μίλτος Σαχτούρης, «Η αποκρία» (φυλλάδιο)	14
Κείμενο 8: Πίτσα Γαλάζη, «Αμμόχωση XXIV» (Κυπριακή Λογοτεχνία, σελ. 286)	15

Τύποι Αφηγητή:

- **Εξωδιηγητικός:** Αφηγείται μια κύρια ιστορία.
- **Ενδοδιηγητικός:** Αφηγείται εγκιβωτισμένη ιστορία μέσα στην κύρια ιστορία, δηλαδή, υπάρχει δεύτερη ιστορία μέσα στην ιστορία.

Συμμετοχή στην ιστορία:

- **Ετεροδιηγητικός:** Δεν συμμετέχει στα όσα αφηγείται.
- **Ομοδιηγητικός:** Συμμετέχει στα όσα αφηγείται.
- **Αυτοδιηγητικός:** Είναι ο ίδιος ο αφηγητής ο πρωταγωνιστής της ιστορίας.

Είδη Εστίασης:

- **Μηδενική Εστίαση:** Παντογνώστης αφηγητής.
- **Εσωτερική Εστίαση:** Ο αφηγητής είναι πρόσωπο του κειμένου με περιορισμένη γνώση.
- **Εξωτερική Εστίαση:** Ο αφηγητής γνωρίζει

Αφηγηματικοί τρόποι:

- **Αφήγηση:** Περιγραφή γεγονότων.
- **Διάλογος:** Συνομιλία 2+ ατόμων.
- **Περιγραφή:** Αναπαράσταση προσώπων, τόπων, πραγμάτων, φαινομένων.
- **Σχόλιο:** Σκέψεις, απόψεις του αφηγητή.
- **Ελεύθερος πλάγιος λόγος:** Περιγραφή σε γ' πρόσωπο και σε ιστορικό χρόνο σκέψεις και συναισθήματα ενός προσώπου της ιστορίας.
- **Μονόλογος (Εξωτερικός & Εσωτερικός):** Απόδοση σκέψεων, συναισθημάτων, αναμνήσεων, συνειρμών του ήρωα σε α' πρόσωπο χωρίς παρέμβαση του αφηγητή.

Κείμενο 1: Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης: Το μοιρολόγι της φώκιας (σελ. 68)

Κάτω από τον κρημνόν, οπού βρέχουν τα κύματα, όπου κατέρχεται το μονοπάτι, το Καρχίζον από τον ανεμόμυλον του Μαμογιάννη, οπού αντικρίζει τα Μνημούρια, και δυτικώς, δίπλα εις την χαμηλήν προεξοχήν του γιαλού, την οποίαν τα μαγκόπαιδα του χωρίου, οπού δεν παύουν από πρωίας μέχρις εσπέρας, όλον το θέρος, να κολυμβούν εκεί τριγύρω, ονομάζουν το Κοχύλι –φαίνεται να έχη τοιούτον σχήμα– κατέβαινε το βράδυ βράδυ η γρια-Λούκαινα, μία χαροκαμένη πτωχή γραία, κρατούσα υπό την μασχάλην μίαν αβασταγήν,* δια να πλύνη τα μάλλινα σινδόνιά της εις το κύμα το αλμυρόν, είτα να τα ξεγλυκάνη εις την μικράν βρύσιν, το Γλυφονέρι, οπού δακρύζει από τον βράχον του σχιστολίθου, και χύνεται ηρέμα εις τα κύματα. Κατέβαινε σιγά τον κατήφορον, το μονοπάτι, και με ψίθυρον φωνήν έμελπεν* εν πένθιμον βαθύ μοιρολόγι, φέρουσα άμα την παλάμην εις το μέτωπόν της, δια να σκεπάση τα όμματα από το θάμβος του ηλίου, οπού εβασίλευεν εις το βουνόν αντικρύ, κι αι ακτίνες του εθώπτειον κατέναντί της τον μικρόν περίβολον και τα μνήματα των νεκρών, πάλλευκα, ασβεστωμένα, λάμποντα εις τας τελευταίας του ακτίνας.

Ενθυμείτο τα πέντε παιδιά της, τα οποία είχε θάψει εις το αλώνι εκείνο του χάρου, εις τον κήπον εκείνον της φθοράς, το εν μετά το άλλο, προ χρόνων πολλών, όταν ήτο νέα ακόμη. Δύο κοράσια και τρία αγόρια, όλα εις μικράν ηλικίαν της είχε θερίσει ο χάρος ο αχόρταστος.

Τελευταίον επήρε και τον άνδρα της, και της είχαν μείνει μόνον δύο υιοί, ξενιτευμένοι τώρα· ο εις είχαν υπάγει, της είπον, εις την Αυστραλίαν, και δεν είχε στείλει γράμμα από τριών ετών· αυτή δεν ήξευρε τι είχαν απογίνει· ο άλλος ο μικρότερος εταξίδευε με τα καράβια εντός της Μεσογείου, και κάποτε την ενθυμείτο ακόμη. Της είχε μείνει και μία κόρη, υπανδρευμένη τώρα, με μισήν δωδεκάδα παιδιά.

Πλησίον αυτής, η γρια-Λούκαινα εθήτευε τώρα, εις το γήρας της, και δι' αυτήν επήγαινε τον κατήφορον, το μονοπάτι, δια να πλύνη τα χράμια* και άλλα διάφορα σκουτιά* εις το κύμα το αλμυρόν, και να τα ξεγλυκάνη στο Γλυφονέρι.

Η γραία έκυπεν εις την άκρην χθαμαλού, θαλασσοφαγμένου βράχου, και ήρχισε να πλύνη τα ρούχα. Δεξιά της κατήρχετο ομαλότερος, πλαγιαστός, ο κρημνός του γηλόφου, εφ' ου* ήτο το Κοιμητήριον, και εις τα κλίτη* του οποιού εκυλίωντο αενάως προς την θάλασσαν την πανδέγμονα* τεμάχια σαπρών ξύλων από ξεχώματα, ήτοι ανακομιδής ανθρωπίνων σκελετών, λείψανα από χρυσές γόβες ή χρυσοκέντητα υποκάμισα νεαρών γυναικών, συνταφέντα ποτέ μαζί των, βόστρυχοι από κόμας ξανθάς, και άλλα του θανάτου λάφυρα. Υπεράνω της κεφαλής της, ολίγον προς τα δεξιά, εντός μικράς κρυπτής λάκκας, παραπλεύρως του Κοιμητηρίου, είχε καθίσει νεαρός βοσκός, επιστρέφων με το μικρόν κοπάδι του απο τους αγρούς, και, χωρίς ν' αναλογισθή το πένθιμον του τόπου, είχε βγάλει το σουραύλι από το μαρσίπιόν* του, και ήρχισε να μέλπη φαιδρόν ποιμενικόν άσμα. Το μοιρολόγι της γραίας εκόπασεν εις τον θόρυβον του

αβασταγή: μπόγος.
έμελπεν: τραγουδούσε.
χράμια: υφαντά, στρωσίδια.

σκουτιά: ρούχα
εφ' ου: πάνω στο(ν) οποίο
κλίτη, τα: οι πλαγιές.

πανδέγμονα: αυτός που
δέχεται τα πάντα.
μαρσίπιον: δερμάτινος σάκος

αυλού, και οι επιστρέφοντες από τους αγρούς την ώρα εκείνην –είχε δύσει εν τω μεταξύ ο ήλιος– ήκουον μόνον την φλογέραν, κι εκοίταζον να ιδώσι πού ήτο ο αυλητής, όστις δεν εφάνετο, κρυμμένος μεταξύ των θάμνων, μέσα εις το βαθύ κοίλωμα του κρημνού.

Μία γολέτα ήτο σηκωμένη στα πανιά, κι έκαμνε βόλτες εντός του λιμένος. Αλλά δεν έπαιρναν τα πανιά της, και δεν έκαμπτε ποτέ τον κάβον τον δυτικών. Μία φώκη, βόσκουσα εκεί πλησίον, εις τα βαθιά νερά, ήκουσεν ίσως το σιγανόν μοιρολόγι της γραίας, εθέλχθη* από τον θορυβώδη αυλόν του μικρού βοσκού, και ήλθε παραέξω, εις τα ρηχά, κι ετέρπετο εις τον ήχον, κι ελκινίζετο εις κύματα. Μία μικρά κόρη, ήτο η μεγαλυτέρα εγγονή της γραίας, η Ακριβούλα, εννέα ετών, ίσως την είχε στείλει η μάνα της, ή μάλλον είχε ξεκληφθή από την άγρυπνον επιτήρησίν της, και μαθούσα ότι η μάμμη* ευρίσκετο εις το Κοχύλι, πλύνουσα εις τον αιγιαλόν, ήλθε να την εύρη, δια να παίξη ολίγον εις τα κύματα. Αλλά δεν ήξευρεν όμως πόθεν ήρχιζε το μονοπάτι, από του Μαμογιάννη τον μύλον, αντικρύ στα Μνημούρια, και άμα ήκουσε την φλογέραν, επήγε προς τα εκεί και ανακάλυψε τον κρυμμένον αυλητήν· και αφού εχώρτασε ν' ακούη το όργανόν του και να καμαρώνη τον μικρόν βοσκόν, είδεν εκεί που, εις την αμφιλύκην* του νυκτώματος, εν μικρόν μονοπάτι, πολύ απότομον, πολύ κατηφορικόν, κι ενόμισεν ότι αυτό ήτο το μονοπάτι, και ότι εκείθεν είχε κατέλθει η γραία η μάμμη της· κι επήρε το κατηφορικόν απότομον μονοπάτι δια να φθάση εις τον αιγιαλόν να την ανταμώση. Και είχε νυκτώσει ήδη.

Η μικρά κατέβη ολίγα βήματα κάτω, είτα είδεν ότι ο δρομίσκος εγίνετο ακόμη πλέον απόκρημνος. Έβαλε μίαν φωνήν, κι επροσπάθει ν' αναβή, να επιστρέψη οπίσω. Ευρίσκετο επάνω εις την οφρύν ενός προεξέχοντος βράχου, ως δυο αναστήματα ανδρός υπεράνω της θαλάσσης. Ο ουρανός εσκοτεινίαζε, σύννεφα έκρυπταν τα άστρα, και ήτον στην χάσιν του φεγγαριού. Επροσπάθησε και δεν εύρισκε πλέον τον δρόμον πόθεν είχε κατέλθει. Εγύρισε πάλιν προς τα κάτω, κι εδοκίμασε να καταβή. Εγλίστρησε κι έτεσε, μπλουμ! εις το κύμα. Ήτο τόσον βαθύ όσον και ο βράχος υψηλός. Δύο οργυιές ως έγγιστα.* Ο θόρυβος του αυλού έκαμε να μη ακουσθή η κραυγή. Ο βοσκός ήκουσεν ένα πλαταγισμόν, αλλά εκείθεν όπου ήτο, δεν έβλεπε την βάση του βράχου και την άκρην του γιαλού. Άλλως δεν είχε προσέξει εις την μικράν κόρην και σχεδόν δεν είχαν αισθανθή την παρουσίαν της.

Καθώς είχε νυκτώσει ήδη, η γραία Λούκαινα είχε κάμει την αβασταγήν της, και ήρχισε ν' ανέρχεται το μονοπάτι, επιστρέφουσα κατ' οίκον. Εις την μέσην του δρομίσκου ήκουσε τον πλαταγισμόν, εστράφη κι εκοίταξεν εις το σκότος, προς το μέρος όπου ήτο ο αυλητής.

– Κείνος ο Σουραυλής θα είναι, είπε, διότι τον εγνώριζε. Δεν του φτάνει να ξυπνά τους πεθαμένους με τη φλογέρα του, μόνο ρίχνει και βράχια στο γιαλό για να χαζεύη... Σημαδιακός κι αταίριαστος είναι.

Κι εξηκολούθησε τον δρόμον της.

εθέλχθη: μπόγος.
μάμμη: γοητεύτηκε.
αμφιλύκην: το βραδινό φως.

ως έγγιστα: περίπου.

Κι η γολέτα εξηκολούθει ακόμη να βολταντζάρη εις τον λιμένα. Κι ο μικρός βοσκός εξηκολούθει να φυσά τον αυλόν του εις την σιγήν της νυκτός.

Κι η φώκη, καθώς είχεν έλθει έξω εις τα ρηχά, ηύρε το μικρόν πνιγμένον σώμα της πτωχής Ακριβούλας, και ήρχισε να το περιτριγυρίζει και να το μοιρολογά, πριν αρχίση τον εσπερινόν δείπνον της.

Το μοιρολόγι της φώκης, το οποίον μετέφρασεν εις ανθρώπινα λόγια εις γέρων ψαράς, εντριβής* εις την άφωνον γλώσσαν των φωκών, έλεγε περίπου τα εξής:

*Αυτή ήτον η Ακριβούλα
η εγγόνα της γρια-Λούκαινας.
Φύκια 'ναι τα στεφάνια της,
κοχύλια τα προικιά της...
κι η γριά ακόμη μοιρολογά
τα γεννοβόλια της τα παλιά.
Σαν να 'χαν ποτέ τελειωμό
τα πάθια κι οι καημοί του κόσμου.*

εντριβής: βαθύς γνώστης.

Κείμενο 2: Κωνσταντίνος Θεοτόκης, Η τιμή και το χρήμα [«Ανάθεμα τα τάλαρα»] (σελ. 147)

Εκείνη κοιτάζε πονεμένη τα αδέρφια της, εκατέβασε το βλέφαρο και δεν του αποκρίθηκε.

«Γιατί δε χαίρεσαι;» την ερώτησε.

Κι αυτήν τη στιγμή εμπήκε στο σπίτι ο γέροντας ο Τρίνκουλος. Έτρεμε όλος, αχνός, λιγνός, φοβισμένος, με μάτια που το κρασί από τόσα χρόνια του τα 'χε θολώσει. Μα τώρα ήταν ξενέρωτος κι εδάκρυζε. Είχε ακούσει τα τελευταία τα λόγια του Αντρέα κι αγκάλιασε μ' αγάπη τη θυγατέρα του. Κι εκεί δεν εμπόρεσε πλια να βαστάξει. Ένα αναφιλητό βαρύ βαρύ του ετίναξε τα στήθη κι εμούγγρισε για να μην ξεφωνίσει το κλάμα.

Κι ο Αντρέας στενοχωρημένος κοιτάζε τα δύο πλάσματα, που αγαπιόνταν, που υπόφερναν εξαιτίας του και που τώρα δεν εμιλούσαν.

Τέλος ο πατέρας της είπε, σφίγγοντάς την στην αγκαλιά του: «Σ' εδυστύχεψε!»

Δεν είπε ποιος. Ο νους του ήταν ίσως για τη γυναίκα του, μα ο Αντρέας ενόμιζε πως τα λόγια τον εχτυπούσαν εκείνον, κι είπε: «Έφταιξα· μα τώρα εδιορθωθήκανε όλα. Την Κυριακή βάζω στεφάνι. Εδώ τα κλειδιά του κομού· είπε να μου τα δώκεις τα χίλια».

«Και ξαναγοράζεις» του 'πε η Ρήνη πικρά «και την αγάπη; Ω, τι έκαμες!» Κι εβάλθηκε να κλαίει.

«Την αγάπη;» ερώτησε αχνίζοντας· «και δεν την έχω;»

«Όχι!» του αποκρίθηκε «όχι! για λίγα χρήματα ήσουνε έτοιμος να με πουλήσεις και χωρίς αυτά δε μ' έπαιρνες· πάει τώρα η αγάπη. Επέταξε το πουλί!»

«Θα ξανάρθει» της απολογήθηκε λυπημένος, «στη ζεστή τη φωλιά του. Η ζωή μας θα 'ναι παράδεισος!»

«Όχι!» του 'πε, «έπειτα απ' ό,τι έκαμες όχι! κι α σ' αγαπούσα, δε θα ερχόμουνα μαζί σου. Είμαι δουλεύτρα· ποιόνε έχω ανάγκη;» Και σε μία στιγμή ξακολούθησε: «Γιατί ν' αδικηθούν τα αδέρφια μου;»

«Σ' εδυστύχεψε!» είπε πάλι πικρά ο πατέρας που τώρα ήταν ξενέρωτος. «Γιατί να μην τα δώσει από την αρχή όπως τση το 'πα; Ανάθεμά τα τα τάλαρα!»

«Πάμε!» είπε ο Αντρέας.

«Όχι!» του 'πε μ' απόφαση· «εδώ είναι ο χωρισμός μας. Θα πάω σε ξένα μέρη, σε ξένον κόσμο, σ' άλλους τόπους· θα δουλέψω για με και για να κουναρήσω το παιδί που θα γεννηθεί. Θα μου δώσει η μάνα γράμματα για να 'βρω αλλού εργασία· θα τα πάρει από τες κυράδες της. Όχι, δεν έρχομαι! Είμαι δουλεύτρα· ποιόνε έχω ανάγκη;» Κι έπειτα από μία στιγμή σα ν' απαντούσε σε κάποια της σκέψη εξαναφώναξε: «Δεν έρχομαι, δεν έρχομαι!»

Ο Αντρέας την κοιτάζε ξεταστικά κι εκατάλαβε πως όλα τα λόγια θα 'ταν χαμένα.

«Ανάθεμά τα τα τάλαρα!» εφώναξε πάλι απελπισμένος. «Πάει η ευτυχία μου!»
Κι εβγήκε στο δρόμο.

Κείμενο 3: Κώστας Γ. Καρυωτάκης, «Στο άγαλμα της Ελευθερίας που φωτίζει τον κόσμο» (σελ. 180)

Λευτεριά, Λευτεριά, σχίζει, δαγκάνει
τους ουρανούς το στέμμα σου. Το φως σου,
χωρίς να καίει, τυφλώνει το λαό σου.
Πεταλούδες χρυσές οι Αμερικάνοι,
λογαριάζουν πόσα δολάρια κάνει
σήμερα το υπερούσιο* μετάλλό σου.

Λευτεριά, Λευτεριά, θα σ' αγοράσουν
έμποροι και κονσόρτσια* κι εβραίοι.
Είναι πολλά του αιώνος μας τα χρέη,
πολλές οι αμαρτίες, που θα διαβάσουν
οι γενεές, όταν σε παρομοιάσουν
με το πορτρέτο του Dorian Gray*.

Λευτεριά, Λευτεριά, σε νοσταλγούνε,
μακρινά δάση, ρημαγμένοι κήποι,
όσοι άνθρωποι προσδέχονται τη λύπη
σαν έπαθλο του αγώνος, και μοχθούνε,
και τη ζωή τους εξακολουθούνε,
νεκροί που η καθιέρωσις* τους λείπει.

υπερούσιο: θεϊκό.
καθιέρωσις: επίσημη
αναγνώριση.

κονσόρτσια: προσωρινοί συνεταιρισμοί
επιχειρήσεων για την πραγματοποίηση
σκοπών αμοιβαίου συμφέροντος.

Dorian Gray: η διαφθορά, τα εγκλήματα
και η ηλικία του δεν αφήνουν τα ίχνη
τους σε εκείνον αλλά στο πορτρέτο του.

Κείμενο 4: Θοδόσης Πιερίδης, Κυπριακή Συμφωνία (Κυπριακή Λογοτεχνία, σελ. 51)

Απόσπασμα III

[...] Ξέρουμε πως αυτό το σκελετωμένο τοπίο
είναι δικό μας.
Ξέρουμε πως αυτό το χωματένιο φτωχόσπιτο
αυτές οι γονατισμένες φραγκοσυκιές
με τη σκόνη στα φύλλα τους, με τις σαύρες στα πόδια τους, 5
είναι δικά μας.
Αυτό το μοναχικό κυπαρίσσι
σα δωρική κολόνα μέσα στου κάμπου τη γυμνότητα
αυτές οι λεύκες, ωσάν πράσινες κραυγές
κάτω απ' τον άσπρον ήλιο 10
ωσάν ποτάμια κάθετα μεσ' στο φρυγμένο* αγέρα
αυτή η κάππαρη που αρπάχτηκε στο φρύδι του εγκρεμού σαν τρομαγμένη
αυτά τα χώματα τ' αχαμνά*
αυτοί οι ξεροπόταμοι που ακινητούνε πετρωμένοι 15
έρημοι μέσα στις μεγάλες ερημιές
είναι δικά μας. [...]

φρυγμένο: καμένος (από την
ξηρασία).

αχαμνά: αδύνατα, άσημα.

Απόσπασμα IV

[...] Τραγουδῶ, τραγουδῶ το νησί μου
που ἔναι τόσο μικρό για να μπόρει
σαν πουλί να χωρέσει στη χούφτα μου.
Που ἔναι τόσο μεγάλο, να μπόρει
να χωρά την ακέρια ανθρωπότητα 5
ὅπως κλείνει η μια μόνη σταγόνα
τον πλατύν ωκεανό που τη γέννησε.

Τραγουδῶ, τραγουδῶ τους ανθρώπους
του νησιού μου –και κείνους που πέρασαν
κι ολοτρόγυρα ανθίζουν τα χνάρια τους 10
και κεινούς όπου σήμερα οδεύουνε
στη σκληρήν ανηφόρα –και κείνους
που θε να ῥθουν να πούνε βροντόφωνο
της χαράς, της χαράς το τραγούδι.

Ω, δεν τις χάνω, δεν τις κλείνω τις φτερούγες μου 15
κειο το τραγούδι που θε να ῥθει δεν ξεχάνω.

Τραγουδῶ τους ανθρώπους που θα ῥθουνε.
Τραγουδῶ τους ανθρώπους που θα ἔχουν 20
για θροφή στα πνεμόνια τους, λεύτερο
τον πλατύν ουρανό μας –που θα ἔχουν
ὅλο τούτο το χώμα μας λεύτερο
σαν αφέντες να το δρασκελίσουν.
Τραγουδῶ τους ανθρώπους που θα ἔχουνε
κάθε χρόνο πολύ να θερίσουν
μεσ' στ' αλώνια πολύ να χορέψουνε 25
και πολύ τη χαρά τους βροντόφωνα
να την πούνε, να την τραγουδήσουν. [...]

Απόσπασμα IX

[...] Λογαριάσατε λάθος με το νου σας, εμπόροι,
δεν μετριέται πατρίδα, λευτεριά με τον πήχη!
Κι αν μικρός είν' ο τόπος και το θέλει και μπόρει
τον ασήκωτο βράχο να τον φάει με το νύχι.
Τούτη η δίψα δεν σβήνει, τούτη η μάχη δεν παύει, 5
χίλια χρόνια αν περάσουν, δεν πεθαίνουμε σκλάβοι!

[...] Αψηλά τις καρδιές μας! Μεσ' στης γης μας το χώμα
πιο βαθιά ριζωμένοι –κι ας μανίζουν* οι ανέμοι.
Τούτο ακόμα το χρόνο, τούτ' την άνοιξη ακόμα...
Στον ορίζοντα πέρα κάποιο φως κιόλας τρέμει. 10
Αψηλά τις καρδιές μας κι αρχινά να ροδίζει
η αλυσίδα μας πήρε να βογγά και να τρίζει. [...]

μανίζουν: φουσάνε μανιασμένα.

Κείμενο 5: Στράτης Μυριβήλης, Η ζωή εν τάφω [«Η μυστική παπαρούνα»] (σελ. 271)

Το πόδι απόψε το νιώθω πολύ καλύτερα. Μου 'ρχεται να σηκωθώ σιγά σιγά, να προχωρέσω μέσα στο σιωπηλό χαράκωμα. Είναι πολύ παράξενο το χαράκωμα με τόσο φως. Φέγγει σαν μέρα και όμως δεν έχει φόβο. Το φεγγαρόφωτο από μακριά, σα δεν αντιλαμβάνει σε γυαλιστερό μέταλλο, δεν ξεσκεπάζει τίποτε. Μπορώ το λοιπόν να περπατώ λεύτερα κάτω από τον αχνό πέπλο του που προστατεύει σαν ασημί σκοτάδι.

Για μια στιγμή πάλι μου περνά η ιδέα πως ετούτη η μοναξιά είναι αληθινή. Πως τάχα σηκώθηκαν όλοι και φύγανε και μ' αφήσαν μονάχον, ολομόναχον εδώ πάνω. Τότες μια κρυάδα περνά, λεπίδι, την καρδιά μου. Θα προτιμούσα να ξέρω πως ζούνε γύρω μου κρυμμένοι άνθρωποι, κι ας ήτανε μόνο οχτροί.

Προχώρεσα ως την άκρη του χαρακώματος του λόχου μας. Ως την έξγαση των συρματοπλεγμάτων. Εκεί είναι μια μυστική πόρτα που σφαλνά μ' ένα αδράχτι οπλισμένο με αγκαθωτά τέλια. Επειδή το μέρος είναι ένα νταμάρι όλο πέτρα και δε σκάβεται, σήκωσαν ένα προκάλυμμα με γεώσακους. Έτσι λένε κάτι σακιά μεγάλα με χώμα που μ' αυτά οχυρώνουν τα πετρώδικα χαρακώματα. Τα τσουβάλια αυτά κείτουντ' εδώ χρόνον-καιρό έτσι. Θα φάγαν υγρασίες, βροχάδες, χιόνια και ήλιους. Ήρθαν και σάπισαν από τα νερά, ο ήλιος τα τσουρούφλισε και τα 'καψε. Τραβώ το δάχτυλό μου πάνω τους. Λιώνει η λινάτσα. Σαν τα ξεθαμμένα ρούχα των πεθαμένων που ξεφτάνε, σταχτωμένα, με το πρώτο άγγιγμα. Είναι τσουβαλάκια φουσκωμένα-κάργα, όπως τα πρωτογέμισαν. Άλλα πάλι κρεμάζουν σαχλά, μισοαδειανά. Κάτου από το δυνατό φεγγάρι μοιάζουν με φοφίμια σκυλιών, άλλα πρησμένα κι άλλα ξαντεριασμένα, σωριασμένα τόνα πάνου στ' άλλο.

Από δω το θέαμα θα 'ναι πιο όμορφο. Τώρα το κρυμμένο ποτάμι ακούγεται καλύτερα όπως φωνάζει μακριά, μες από τη βαθιά κοίτη του. Θέλω να βγάλω το κεφάλι ψηλά από το προπέτασμα, να ιδώ πέρα. Αν μπορούσα μάλιστα θα καβαλίκευα το χαράκωμα. Ακουμπώ το μπαστούνι στο τοίχωμα, σηκώνουμαι στη μύτη της αρβύλας του γερού μου ποδιού και γαντζώνω τα δάχτυλα στους γεώσακους που 'ναι πάνω πάνω. Ένας απ' αυτούς λιώνει με μιας κι αδειάζει τον άμμο του πάνω μου. Λοιπόν τότες έγινε μian αποκάλυψη! Μόλις ξεφούσκωσε αυτό το σακί, χαμήλωσε η καμπούρα του και ξεσκέπασε στα μάτια μου μια μικρήν ευτυχία. Αχ, μου 'καμε τόσο καλό στην ψυχή, λίγο ακόμα και θα πατούσα μια τσιριζιά χαράς.

Ήταν ένα λουλούδι εκεί! Συλλογίσου. Ένα λουλούδι είχε φυτρώσει εκεί μέσα στους σαπκρακισμένους γεώσακους. Και μου φανερώθηκε έτσι ξαφνικά τούτη τη νύχτα που 'ναι γιομάτη θάματα. Απόμεινα να το βλέπω σχεδόν τρομαγμένος. Τ' άγγισα με χτυποκάρδι, όπως αγγίζεις ένα βρέφος στο μάγουλο. Είναι μια παπαρούνα. Μια τόση δα μεγάλη, καλοθρεμμένη παπαρούνα, ανοιγμένη σαν μικρή βελουδένια φούχτα.

Αν μπορούσε να τη χαρεί κανένας μέσα στο φως του ήλιου, θα 'βλεπε πως ήταν άλικη, μ' ένα μαύρο σταυρό στην καρδιά, με μια τούφα μαβιές βλεφαρίδες στη μέση. Είναι καλοθρεμμένο λουλούδι, γεμάτο χαρά, χρώματα και γεροσύνη. Το τσουνί* του είναι ντούρο και χνουδάτο. Έχει κι έναν κόμπο που δεν άνοιξε ακόμα. Κάθεται κλεισμένος σφιχτά μέσα στην πράσινη φασκιά του και περιμένει την ώρα του. Μα δεν θ' αργήσει

τσουνί: μίσχος, κοτσάνι.

ν' ανοίξει κι αυτός. Και θα 'ναι δυο λουλούδια τότες! Δυο λουλούδια μέσα στο περιβόλι του Θανάτου. Αιστάνουμαι συγκινημένος ξαφνικά ως τα κατάβαθα της ψυχής.

Ακουμπώ πάνω στο προπέτασμα σαν να κουράστηκα ξαφνικά πολύ.

Από μέσα μου αναβρύζουν δάκρυα απολυτρωτικά. Στέκουμαι έτσι πολλήν ώρα, με το κεφάλι όλο χώματα, ακουμπισμένο στα σαπισμένα σακιά. Με δυο δάχτυλα λαφριά, προσεχτικά, αγγίζω την παπαρούνα. Ξαφνικά με γεμίζει μια έγνοια, μια ζωηρή ανησυχία πως κάτι μπορεί να πάθει τούτο το λουλούδι, που μ' αυτό μου αποκαλύφθηκε απόψε ο Θεός. Παίρνω τότες στη ράχη ένα γερό τσουβάλι (δαγκάνω τα χείλια από την ξαφνική σουβλιά του ποδιού), και τ' ακουμπώ με προφύλαξη μπροστά στο λουλούδι. Έτσι λέω θα 'ναι πάλι κρυμμένο για όλους τους άλλους. Χαμογελώ πονηρά. Κατόπι σηκώνουμαι ξανά στα νύχια κι απλώνω το μπράτσο έξω. Ναι. Το άγγισα λοιπόν πάλι! Τρεμουλιάζω από ευτυχία. Νιώθω τα τρυφερά πέταλα στις ρώγες των δαχτύλων. Είναι μια ανεπάντεχη χαρά της αφής. Μέσα στο χέρι μου μυρμιδίζει μια γλυκιά ανατριχίλα. Ανεβαίνει ως τη ράχη. Είναι σαν να πεταλουδίζουν πάνω στην επιδερμίδα τα ματόκλαδα μιας αγαπημένης γυναίκας. Φίλησα τις ρώγες των δαχτύλων μου. Είπα σιγά σιγά:

– Καληνύχτα... καληνύχτα και να 'σαι βλογημένη.

Γύρισα γρήγορα στ' αμπρί. Ας μπορούσα να κάμω μια μεγάλη φωταψία... Να κρεμάσω παντού σημαίες και στεφάνια! Άναψα στο λυχνάρι τέσσερα φιλίλια και τώρα πασχίζω να τη χωρέσω εδώ μέσα, μέσα σε μια τόσο μικρή γούβα, μια τόσο μεγάλη χαρά. Η ψυχή μου χορεύει σαν μεγάλη πεταλούδα. Χαμογελώ ξαπλωμένος ανάσκελα. Κάτι τραγουδάει μέσα μου. Τ' αφουκράζομαι. Είναι ένα παιδιάστικο τραγούδι:

Φεγγαράκι μου λαμπρό...

Κείμενο 6: Νίκος Εγγονόπουλος, «Νέα περί του θανάτου...»
(σελ. 244)

**ΝΕΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΠΑΝΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ
ΦΕΝΤΕΡΙΚΟ ΓΚΑΡΘΙΑ ΛΟΡΚΑ ΣΤΙΣ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΤΟΥ 1936
ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΑΝΤΑΚΙ ΤΟΥ ΚΑΜΙΝΟ ΝΤΕ ΛΑ ΦΟΥΕΝΤΕ**

*Η Τέχνη κι η ποίηση δεν μας βοηθούν να ζήσουμε:
η τέχνη και η ποίησις μας βοηθούνε
να πεθάνουμε*

*περιφρόνησις απόλυτη
αρμόζει
σ' όλους αυτούς τους θόρυβους
τις έρευνες
τα σχόλια επί σχολίων
που κάθε τόσο ξεφουρνίζουν
αργόσχολοι και ματαιόδοξοι γραφιάδες
γύρω από τις μυστηριώδικες κι αισχρές συνθήκες
της εκτελέσεως του κακορίζικου του Λόρκα
υπό των φασιστών*

*μα επί τέλους! πια ο καθείς γνωρίζει πως
από καιρό τώρα
—και προ παντός στα χρόνια τα δικά μας τα σακάτικα—
είθισται*
να δολοφονούν
τους ποιητάς*

είθισται: συνηθίζεται.

Μακριά σ' έν άλλο κόσμο γίνηκε αυτή
η αποκριά
το γαϊδουράκι γύριζε μες στους έρημους δρόμους
όπου δεν ανάπνεε κανείς
πεθαμένα παιδιά ανέβαιναν ολοένα στον ουρανό
κατέβαιναν μια στιγμή να πάρουν τους αετούς τους
που τους είχαν ξεχάσει

Το βράδυ βγήκε το φεγγάρι
αποκριάτικο*
γεμάτο μίσος
το δέσαν και το πέταξαν στη θάλασσα
μαχαιρωμένο
Μακριά σ' έν' άλλο κόσμο γίνηκε αυτή
η αποκριά.

Κείμενο 8: Πίτσα Γαλάζη, «Αμμόχωση XXIV» (Κυπριακή Λογοτεχνία, σελ. 286)

Μικρέ Σολωμέ σε λένε Ευαγόρα*

και γράφεις τον ύμνο μας

Μικρέ Σολωμέ με τον στραγγαλισμένο ύμνο

και το συμπυκνωμένο δάκρυ στο σύνορο

Τα μονοπάτια και τα σκαλοπάτια σου

5

κατεδαφίσαν οι εποχούμενοι*

Αναβατόρια ανελκυστήρες ασανσέρ

ψηλά ανεβάζουν δεν ψηλαφίζουν

και απομακρύνουν από το χώμα σου

Εγώ που παράδωσα στη γη αγάπες κι όνειρα πολλά

10

για να γίνουν πατρίδα

Εγώ που είχα πατρίδα και δεν έχω πια

ο μέτοικος ποιητής

των ονείρων ο πρόσφυγας

ψάλλω τη λειτουργία να τελειώσω

15

παλαιο-λόγος

σε χρόνο που τρώει τον λόγο

την αρχή διαγράφοντας

Ευαγόρας: ο Ευαγόρας

Παλλικαρίδης

εποχούμενοι: επιβάτες αυτοκινήτων